

УДК: 347

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.1.28>

ЦИФРОВІ ПРАВА В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Карандась М.В.,
студент третього курсу
факультету правничих наук
Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Карандась М.В. Цифрові права в цивільному законодавстві України.

Стаття присвячена дослідженню «цифрових прав» в цивільному законодавстві України. Метою статті є аналіз поточного стану українського законодавства, концепцій розвитку положень національного законодавства у сфері «цифрових прав», наукових праць вітчизняних та закордонних вчених, міжнародного досвіду впровадження «цифрових прав» у окремих країнах Європи, Південної Америки, наданні практичних рекомендацій для покращення українського цивільного законодавства у вищевказаній тематиці. Звернено увагу на прогалини національного законодавства у аналізованій сфері. Наведено приклади практичного застосування «цифрових прав».

У статті проаналізовано поняття «цифрові права», мережа «Інтернет», право на анонімність та наведено власне визначення згаданих термінів. Резюмовано, що наведені терміни потребують законодавчого закріплення. Визначено перелік «цифрових прав», які потрібно кодифікувати: право на вільний доступ до мережі «Інтернет», право на цифрове самовизначення, право на використання електронних інструментів демократії, право на анонімність та право на забуття. Аргументовано важливість кодифікації саме вищевказаної групи та з акцентовано увагу на перевагах, які матиме українське суспільство після впровадження в національне законодавство вказаних прав. Проаналізовано практику Європейського суду з прав людини. Взято до уваги статистичні дані, які показують збільшення кількості користувачів цифрового простору як однієї з причин для кодифікації видової групи «цифрових прав».

Як підсумок встановлено, що діюче українське законодавство, яке регулює висвітлене питання, потребує докорінних змін та покращення й створення комплексного підходу для врегулювання вказаного питання. Також зроблено висновок про можливість впровадження визначеного переліку «цифрових прав» у оновлений Цивільний кодекс України.

Ключові слова: особисті немайнові права, «цифрові права», законодавство, кодифікація, мережа «Інтернет», кіберпростір.

Karandas M.V. Digital rights in the civil legislation of Ukraine.

The article is devoted to the study of “digital rights” in the civil legislation of Ukraine. The purpose of the article is to analyze the current state of Ukrainian legislation, concepts of the development of provisions of national legislation in the field of “digital rights”, scientific works of domestic and foreign scientists, international experience of implementing “digital rights” in certain countries of Europe and South America, providing practical recommendations for improving Ukrainian civil legislation in the above-mentioned topic. Attention is drawn to gaps in national legislation in the analyzed area. Examples of practical application of “digital rights” are given.

The article analyzes the concept of “digital rights”, the “Internet” network, the right to anonymity, and gives its own definition of the mentioned terms. It is summarized that the given terms need to be legislated. A list of “digital rights” that need to be codified has been determined: the right to free access to the Internet, the right to digital self-determination, the right to use electronic tools of democracy, the right to anonymity, and the right to be forgotten. The importance of the codification of the above-mentioned group is argued, and attention is focused on the advantages that Ukrainian society will have after the introduction of the specified rights into the national legislation. The practice of the European Court of Human Rights is analyzed. Statistical data showing an increase in the number of users of the digital space is taken into account as one of the reasons for the codification of the specific group of “digital rights”.

As a conclusion, it was established that the current Ukrainian legislation, which regulates the highlighted issue, needs fundamental changes and improvement and the creation of a comprehensive approach to the settlement of the specified issue. A conclusion was also made about the possibility of introducing a defined list of “digital rights” into the updated Civil Code of Ukraine.

Key words: personal non-property rights, digital rights, legislation, codification, Internet network

Постановка проблеми. Швидкі зміни життя та темпи розвитку суспільства не залишають осторонь й законодавство, яке намагається йти в ногу з часом та відповідати на виклики часу. Прикладом такого прагнення є опублікований проект Концепції оновлення Цивільного кодексу України (далі — Концепція) [1]. Як зазначається у Концепції, друга книга «Особисті немайнові права» зазнає докорінних змін. Наприклад, пропонується розвинути у оновленому Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) положення про «цифрові права» як різновид особистих немайнових прав (далі – ОНП), що створить можливість реалізації інтересів фізичних осіб у сфері діджиталізації. Водночас Концепція не визначає зміст поняття «цифрові права», не вказує, які права є «цифровими» та що саме вони будуть регулювати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення окресленої проблематики та досягнення поставленої мети неможливе без звернення до вже наявних напрацювань із обраної тематики у вітчизняній та міжнародній юриспруденції. Зазначимо, що вивченню «цифрових права» приділяли увагу Головка О.М., Марущак А.В., Чалабієва М.Р., Хаустова М.Г., Т. Ахмада, Х. Аншія та інші. Було проаналізовано фундаментальну роботу Д. Джонсона та Д. Поста «Закон і кордони – розвиток права та кіберпростору» та Б. Ван Шевік «Архітектура інтернету та інновації».

Метою статті є визначення поняття «цифрові права» та окреслення видової групи цифрових прав, які мають бути кодифіковані у оновлений ЦК України, адже саме ця група ОНП буде регулювати та захищати права людини на вільне та безпечно використання кіберпростору.

Виклад основного матеріалу. За останні роки використання кіберпростору набуло важливого значення в житті кожної фізичної особи. Таке значення обумовлено тим, що нині більшість видів життєдіяльності фізичної особи мають у собі онлайн-складову: забезпечення потреб для існування, спілкування та навіть заняття підприємницькою діяльністю. Отже, кіберпростір, який набув своєї популярності в процесі діджиталізації, є складовою багатьох сфер життя, тому фізична особа потребує визначення своїх прав у цифровому просторі та їх належного захисту. Як зазначає Марущак А.В., діджиталізація пропонує інноваційні вирішення для деяких проблем верховенства права, наприклад, підвищення рівня відповідальності уряду шляхом розширення доступу до інформації; сприяння встановленню прозорості, оскільки громадяни можуть збирати та розповсюджувати докази порушень прав людини; розширення спектру можливостей доступу до ефективних засобів правового захисту. З іншого боку, діджиталізація провокує і негативні наслідки: недостатній рівень гарантій конфіденційності; ризик підвищення кількості кіберзлочинів; нездатність законодавства повною мірою захистити громадян від неправомірних маніпуляцій у сфері цифрових технологій. Важливо зазначити, що вітчизняне законодавство не завжди може відповідати на швидку зміну життєдіяльності суспільства. Так, один з основних термінів, який визначає права особи у кіберпросторі – «цифрові права» немає свого законодавчого визначення. Водночас наукова спільнота намагається вирішити прогалину у законодавстві та наводить багато дефініцій, що являють собою цифрові права, наприклад, деякі науковці визначають «цифрові права» як універсальні права людини, адаптовані до умов інформаційного суспільства, зокрема право на недоторканність приватного життя, право на обмін інформацією, право на вільне вираження думки в мережі, право доступу до електронної мережі [2, с. 76]. Інші ж пропонують розглядати поняття «цифрові права» не як окрему групу прав людини, а як умовну категорію, що охоплює особливості реалізації та гарантії захисту фундаментальних прав людини в Інтернеті, зокрема свободи вираження поглядів і права на приватність онлайн [3, с. 56]. Існує й думка, що цифрові права треба розглядати як об'єкти цивільних прав [4, с. 104]. На нашу думку, «цифрові права» треба розглядати як окрему групу особистих немайнових прав, адже наведені права являють собою унікальну групу прав людини, яка була створена через цифровізацію суспільства та його розвиток.

Пропонуємо визначити, що «цифрові права» – це права фізичних та юридичних осіб на вільний доступ, використання електронних пристроїв та мереж комунікації, зокрема мережі «Інтернет». Водночас в українському законодавстві вже застосовується інший важливий термін – це термін кіберпростір. Згідно із Законом України «Про основні засади кібербезпеки в Україні» від 05.10.2017 кіберпростір – це середовище (віртуальний простір), яке надає можливості для здійснення комунікацій

та/або реалізації суспільних відносин, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі «Інтернет» та/або інших глобальних мереж передачі даних [5], також законодавче визначення має термін «Інтернет», але останній є лише в Законі України «Про телекомунікації» від 18.11.2003 [6], який втратив чинність на підставі нового Закону України «Про електронні комунікації» [7], де наведений термін не зазначено. Так, у Законі України «Про телекомунікації» зазначено, що Інтернет – це всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами, водночас чинне законодавство не містить визначення терміну «Інтернет».

Важливо звернути увагу що у вітчизняній цивілістичній доктрині пропонують, щоб термін «цифрові права» об'єднував групу ОНП, куди б входили: *право на вільний доступ до мережі «Інтернет», право на цифрове самовизначення, право на використання електронних інструментів демократії, право на анонімність та право на забуття* [8, с. 130], тому треба проаналізувати кожен з вищезазначених прав та звернути увагу на міжнародний досвід впровадження цих прав та важливість їх для національного законодавства.

Одним із визначальних прав фізичної особи в групі цифрових прав є *право на вільний доступ до мережі «Інтернет»*, адже саме це право має переплітатись та забезпечує реалізацію інших прав. У 2003 році Комітет міністрів Ради Європи в Декларації про свободу комунікації в мережі «Інтернет» зазначив, що країни-члени Ради Європи повинні забезпечувати всім доступ до Інтернет-сервісів без дискримінації та за доступною ціною [9]. Також на рівні Організації Об'єднаних Націй вказане право не раз було предметом дискусій. Було визнано, що право на доступ до мережі «Інтернет» є невід'ємним правом людини, яке необхідно забезпечувати на усіх рівнях, а також акцентовано увагу на його вирішальній ролі у розвитку суспільства. Права, які людина має в офлайн-середовищі, повинні захищатись і в онлайн-середовищі [10]. З цього ж питання Європейський парламент заявив, що право на доступ до мережі «Інтернет» також є гарантією права на доступ до освіти. Зокрема, 26 березня 2009 р. Європейський парламент заявив, що потрібно надати всім громадянам доступ до мережі «Інтернет», рівнозначний забезпеченню доступу до освіти, наголошуючи, що в такому доступі не слід відмовляти або використовувати його як санкцію з боку влади або приватних компаній [12].

В окремих країнах право на вільний доступ до мережі «Інтернет» уже знаходить своє юридичне втілення. Так, у Бразилії, спеціальний закон, ухвалений у 2014 році, який має назву «The Internet Bill of Rights» [11] і визначає, що забезпечення загального доступу до мережі «Інтернет» є метою цього регулювання. Конституційна рада Франції у 2009 році також визнала доступ до мережі «Інтернет» основоположним правом людини [14]. Вищенаведене ОНП є важливим в контексті знаходження більшості джерел інформації та зв'язків комунікації саме в кіберпросторі та мережі «Інтернет».

Важливо звернути увагу, що ні Закон України «Про телекомунікації», ні чинний Закон України «Про електронні комунікації» не згадують про будь-які гарантії держави у сфері доступу до мережі «Інтернет».

Тож, важливо зазначити, що закріплення у книзі другій оновленого Цивільного кодексу України права на вільний доступ до мережі «Інтернет» зможе забезпечити вільний доступ до кіберпростору, адже визнає доступ до кіберпростору ще однією загальнодоступною послугою.

Важливим правом, яке, на нашу думку, має бути введене у оновлений ЦК України, є *право на цифрове самовизначення*. Наведене право є новою матерією у вітчизняному та міжнародному праві, адже за останні роки кількість наданих державних та соціальних послуг в мережі «Інтернет» виросла до значних масштабів. Тому фізичні особи, які не користуються кіберпростором, не можуть повною мірою реалізувати свої права. Основою такого права є те, що фізична особа на тому ж рівні, що і в кіберпросторі може реалізувати свої права, гарантовані Конституцією України та ЦК України. Наприклад, право на інформацію, право на освіту тощо. Суть цього права полягає у тому, що фізична особа може не користуватись засобами отримання інформації та комунікації з онлайн-складовою та не зазнавати утисків при цьому. Визначальною для реалізації права на цифрове самовизначення є позиція держави, адже підтримка нецифрових джерел отримання інформації та комунікації є завданням держави. Акцентувати увагу треба й на тому, що Україна взяла курс на цифровізацію надання послуг у державі. Так, Кабінетом міністрів України було створено та схвалено «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» від 17 січня 2018 р. та план заходів щодо реалізації «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» від 17 січня 2018 р., водночас наведена концепція не змогла досягти цілей, які були поставлені, наприклад, ство-

рення в широкосмугового інтернет по всій території України та повну цифровізацію у системі освіти, медицині, екології, безготівкової економіки, інфраструктурі, транспорті, громадській безпеці [15].

На разі діючої концепцією є «Концепція розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації» від 03 березня 2021 р. № 167-р, яка створює орієнтири для цифровізації процесів у різних галузях життєдіяльності держави [13].

Серед основних цілей цифрового розвитку наведеного документа визначено, зокрема, розвиток та поглиблення цифрової компетенції громадян для забезпечення їх готовності до використання цифрових можливостей, а також подолання супутніх ризиків [13]. Цей курс є позитивним, але водночас має бути виваженим, щоб не дискримінувати верстви населення, які не можуть у повному обсязі отримувати всі послуги через мережу «Інтернет», наприклад, через те, що живуть у місцевості, де немає якісного інтернет зв'язку, не мають достатніх навичок та здібностей користуватися мережею «Інтернет» або через релігійні чи будь-які інші міркування не користуються кіберпростором.

Захист таких осіб має провадитись через паралельний розвиток «традиційних» засобів отримання послуг у державі та діджиталізації роботи органів державної влади. Отже, кодифікація вищенаведеного права, зможе вирішити проблему різкого переходу в цифровий простір взаємодії з органами державної влади та реалізація наведеного права допоможе захистити свої права фізичним особам, які мають обмежений доступ до кіберпростору й хочуть користуватись «традиційними» способами отримання державних та соціальних послуг.

Україна стала однією з перших країн світу, яка почала впроваджувати цифровізацію у всі процеси, пов'язані з наданням державних послуг. Було створено різні цифрові майданчики для надання послуг. Одним із найвідоміших є Єдиний портал державних послуг «Дія» (далі – Дія), який надає послуги від надання витягів з реєстрів та отримання ліцензій до перерахунку пенсії й отримання допомоги під час вагітності тощо. Звернути увагу треба й на те, що вже 5 країн світу виявили бажання придбати українську Дію й створити власні цифрові платформи для надання державних послуг.

Зазначаючи позитивні сторони, які є на вказаному цифровому майданчику треба вказати те, що Дія піддається великій кількості критики через те, що зберігає в собі всі дані про особу в одному місці. Така концентрація інформації про особу, при витоку інформацію, може порушити фундаментальні права громадян, наприклад, право на приватність або право на захист персональних даних, яке гарантовано Законом України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 [16], тому держава має гарантувати захист цих прав не лише закріпленням у профільних законах, але й у ЦК України, адже через змінність окремих положень українського законодавства вищенаведені права можуть бути декодифіковані через втрату чинності окремих нормативно-правових актів, водночас кодифікація у ЦК України зможе забезпечити захист наведених прав через те, що ЦК України є сталим й не зазнає частих й докорінних змін.

Продовжуючи розгляд цифрових прав, які мають бути кодифіковані у оновлений ЦК України треба звернути увагу на рішення Європейського суду зі справ людини (далі – ЄСПЛ) у справі Ченгіз та інші проти Туреччини від 1 грудня 2015 року, де зазначено, що мережа «Інтернет» стала одним із головних засобів здійснення особами їх *права на свободу вираження поглядів*: тут знаходяться основні засоби для участі в діяльності політичного та громадського інтересу. Крім того, що стосується важливості Інтернет - сайтів при здійсненні свободи вираження думок, «в світлі його доступності та здатності зберігати і передавати величезні обсяги інформації мережа «Інтернет» має неабиякий вплив на розширення доступу громадськості до новин, сприяє поширенню інформації в цілому». Можливості, які мережа «Інтернет» надає користувачам для самовираження через створюваний ними контент, є унікальною платформою для реалізації ними права на свободу самовираження [17]. Тож, ЄСПЛ визнав, що мережа «Інтернет» стала одним із джерел обміну інформації, комунікації та вираженні різних поглядів, наприклад, політичних. Вважаємо, що треба кодифікувати у другу книгу оновленого ЦК України право на використання електронних засобів демократії. Однак перед цим треба визначити, що являє собою електронна демократія. У Розпорядженні КМУ від 15 травня 2013 року № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства» зазначено, що електронна демократія – форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій [18].

На сьогоднішній день в Україні створено декілька засобів електронної демократії: е-петиція, е-звернення, е-консультація – цей список не є вичерпним й розширюється швидкими темпами. Акцентувати треба увагу на тому, що кожен із вищенаведених інструментів електронної демократії допом-

агає фізичним особам реалізовувати свої політичні права завдяки участі у опитуваннях, направленні петицій та обговоренні нагальних загальнодержавних питань або проблем, які підлягають вирішенню в окремій територіальній громаді. У наш час такі засоби електронної демократії є корисними для реалізації фізичними особами їхніх політичних та громадянських прав, але треба зауважити, що непопушність права користування вищевказаним правом є не закріпленою, а тому існує ризик свавільного посягання на інструменти електронної демократії, наприклад, через втручання у їхню роботу чи зміну фактичних даних, якісних показників опитувань. Водночас важливо зазначити, що однією з функцій цивільного права є охоронна функція, яка полягає у забезпеченні непопушності прав і законних інтересів учасників цивільних правовідносин (охороняє їх) шляхом правового забезпечення захисту порушених суб'єктивних особистих чи майнових прав, тому впровадження статті, присвяченої праву осіб на інструменти електронної демократії, захистить дане право, яке, хоча і є достатньо новим, але забезпечує швидко реалізацію своїх політичних прав з будь-якої точки світу, а тому є важливим особистим немайновим правом. Разом зі стрімкими процесами глобалізації та загальноприйнятої тенденції до відкритості особи, користувачі мережі «Інтернет» почали втрачати свій власний простір та конфіденційність.

За даними дослідження 2019 Global Mobile VPN кількість завантажень VPN-сервісів на мобільні пристрої у світі виросла на 54%. Тільки в Україні, за даними дослідження, є мільйони мобільних користувачів VPN. Хоча основним драйвером зростання за минулий рік стали країни Азії й арабські країни з сильною урядовою цензурою, тобто достатньо часто особа – користувач хоче отримувати інформацію, висловлювати думки та користуватися певними веб-сайтами анонімно [19]. Фактично, особи з початку існування мережі «Інтернет» могли та реалізували своє *право на анонімність* у цифровому просторі, але досі згадане право не закріплене в жодному нормативно-правовому акті, яке пов'язано з регулюванням діяльності у кіберпросторі, що робить осіб, які бажають залишатись анонімними, вразливими до втручання в їхній особистий простір.

Треба також зауважити, що право на анонімність у цифровому просторі є складовою права на приватне життя. Важливо звернути увагу та погодитись з думкою В.А. Серьогіна, який розглядає анонімність як елемент прайвесі. На думку вченого, право на анонімність полягає в гарантованій законом можливості фізичної особи вступати в суспільні відносини, не ідентифікуючи себе (залишаючись «пересічним громадянином»), а також вчиняти будь-які дії, спрямовані на уникнення своєї ідентифікації з боку інших осіб. При цьому не йдеться про повну втрату своєї індивідуальності, навпаки: в результаті анонімізації доволі часто виявляється неповторна особистість із власним внутрішнім світом. Активна форма передбачає вчинення певних дій з метою уникнення ідентифікації, при пасивній формі особа не повідомляє власного імені [20, ст. 155]. Також цікавою є думка Д. Джонса та Д. Поста., які у своїй книзі «Закон і кордони – розвиток кіберпростору», зазначають, що право на анонімність реалізується лише в тих державах, де немає страху перед власним народом [21].

Важливо зазначити, що право на анонімність не є абсолютним, адже все одно IP- адреси MAC-адреси можуть бути відстежені, що дозволяє ідентифікувати комп'ютер, з якого були виконані певні дії, хоча й не фактично. Також акцентувати увагу треба на імплементації згаданого права, адже його сенс полягає в тому, що абсолютна більшість осіб-користувачів мережі «Інтернет» не знають про справжні персональні дані, а компанії, яким через функції передачі даних стало відомо справжні дані особи-користувача без її дозволу, порушували вищевказане право.

Звернути увагу треба й на преамбулі Рекомендації N R (99) 5 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо захисту недоторканності приватного життя в мережі «Інтернет» визначено те, що учасники даної міжнародної організації розуміють «необхідність розвитку методів, які забезпечують анонімність суб'єктів даних і конфіденційність інформації, що циркулює на інформаційних магістралях, при дотриманні прав і свобод інших і цінностей демократичного суспільства» [22], також визначною є Декларація про свободу комунікації в Інтернеті прийнята 28 травня 2003 року Комітетом Міністрів Ради Європи, де одним з базових принципів є принцип анонімності [9].

Українське законодавство має різні формулювання на анонімність, наприклад, наведене право згадується у Законі України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 (п. 4 ст. 11, п. 1 ст. 14) [23], Законі України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 (ст. 8) [24]. Водночас право на анонімність у цифровому просторі не має свого чіткого визначення, тому пропонуємо визначити, що право на анонімність у цифровому просторі – це право, яке забезпечує знеособлення користувача під час взаємодії з кіберпростором. Треба визначити, що саме право має охоплювати всю законом незаборонену діяльність у кіберпросторі та гарантувати анонімність особи.

Отже, право на анонімність у цифровому просторі має бути введене у оновлений ЦК України, адже регламентоване статтею 32 Основного Закону право на особисте життя, у контексті діджиталізації, має бути охоплене й ЦК України, а саме правом на анонімність у цифровому просторі. Впровадження наведеного права створить більше свободи для вираження думок та зменшить ризик вторгнення у приватне життя осіб-користувачів кіберпростору. Наприклад, особи-користувачі зможуть вільно користуватись ресурсами мережі

Рішенням ЄСПЛ *Google Spain SL, Google Inc. v AEPD, Mario Costeja González* від 13 травня 2014 року було розпочато становлення нової концепції, яка отримала назву «право на забуття» або «право бути забутим» [25]. Після оприлюднення згаданого рішення, право на забуття стає одним з найважливіших прав фізичних осіб в мережі «Інтернет», адже дозволяє особам вимагати за певних умов видалення своїх особових даних із загального доступу через пошукові системи, тобто посилань на ті дані, які, на їх думку, можуть завдати їм шкоди. Це стосується застарілих, недоречних, неповних, неточних або надлишкових даних чи інформації, законні підстави для зберігання якої зникли з плином часу [26]. Впровадження такого права допоможе фізичним особам захищати свої права на приватне життя та право на інформацію. Також наведене право допоможе отримати інтернет-простір без застарілої чи не правдивої від інформації про осіб, адже кожна особа буде слідкувати за інформацією про себе та користуватись правом бути забутим для знищення в мережі «Інтернет» такої інформації.

Важливо зазначити, що в Україні діє Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» як державі, тому рішення ЄСПЛ може бути використані.

Акцентувати увагу треба й на рішенні ЄСПЛ у справі *Google LLC vs the Conseil d'État* (Council of State, France). Було визначено, що право поширюється тільки на версію пошукової системи в державах-членах, але не за межами ЄС [27]. Треба зазначити, що деякі держави, які не входять у ЄС теж схвалили та імплементували право на забуття у національне законодавство, наприклад, Туреччина та Сербія [28]. Водночас право на забуття стало й важілем для знищення посилань на інформацію, яка може не подобатись органам державної влади та керівництву держави в цілому. Наприклад, у Російській Федерації (далі – РФ) було ухвалено закон, який імплементував право на забуття, але наведений закон мав своє трактування права на забуття [29].

Так у громадян рф як і у громадян ЄС, є право звертатися до компанії Google, але у законодавстві рф немає чітких критеріїв за якими треба приймати рішення про видалення посилань, як наслідок, великі об'єми інформації можуть цензурувати, що є нормальним для правової системи рф. Також громадяни рф можуть реалізувати таке право на забуття, яке прописано у законодавстві рф, тоді, коли посилання не відповідають національному законодавству, водночас треба зазначити, що законодавство країни-агресора вже багато років є антагоністом законодавству країн ЄС та міжнародному праву в цілому. З цього випливає, що будь-який нормативний акт, який звужує право на публікацію певної інформації може призвести до використання згаданого права, що лише спотворює первісну ідею створення цього права. На протигагу цьому у законодавстві ЄС визначено, що громадяни можуть звертатися за реалізацією права на забуття лише тоді, коли було порушено європейське законодавство по обробці персональних даних. Отже, використовуючи наведений важіль впливу рф знову унеможливує реалізацію права фізичних та юридичних осіб на доступ до інформації у мережі «Інтернет», а створений прототип цього права використовує для того, щоб цензурувати та знищувати джерела інформації та посилання, що є невідгідними диктаторському режиму рф.

Важливо визначити, що для того, щоб не було вищеописаного зловживання цим правом інші держави мають визначити критерії за якими посилання будуть визнаватись такими, що підлягають видаленню.

Підсумовуючи, треба зазначити, що надважливим є впровадження права на забуття в оновлений ЦК України, адже вказане право захистить від розповсюдження та знаходження в мережі «Інтернет» посилань з застарілою, неповною або надлишковою інформації щодо осіб, а також забезпечить конфіденційність й приватність особи.

Висновок. Оновлений ЦК України має містити нові статті, які будуть присвячені «цифровим правам», а саме праву на забуття, праву на анонімність, праву на доступ до електронних інструментів демократії, праву на цифрове самовизначення та праву на вільний доступ мережі «Інтернет». Кодифікація вищенаведених прав забезпечить юридичне підґрунтя для подальшого розвитку безпечної кіберпростору в Україні.

Список використаних джерел:

1. Концепція оновлення Цивільного кодексу України / А.С. Довгерт та ін. Київ: Вид. дім «АртЕК», 2020. 128 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ExwdnngsmvpAZJtWi836Rr6-x1quaZJQ/view> (дата звернення 30.07.2022).
2. Ситдикова Р.И., Ситдигов Р.Б. Цифровые права как новый вид имущественных прав. Гражданское право. Вопросы имущественной политики. 2018. № 9. С. 75–80.
3. Володовська В., Дворовий М. Права людини онлайн: Порядок денний для України. Київ: ГО «Лабораторія цифрової безпеки», 2019. 56 с
4. Овчинников А.И., Фатхи В.И. Цифровые права как объекты гражданских прав. Философия права. 2019. № 3 (90). С. 104–112.
5. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 30.07.2022).
6. Закон України «Про телекомунікації» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15#Text> (дата звернення 30.07.2022) (втратив чинність).
7. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20/ed20201216#Text> (дата звернення: 30.07.2022).
8. Верлос Н.В. Конституціоналізація цифрових прав людини: вітчизняна практика та зарубіжний досвід. Часопис Київського університету права. 2020. № 2. С. 129–133 (дата звернення: 30.07.2022).
9. Декларація про свободу комунікації в інтернет. Страсбург, 28.05.2003 URL: <https://cedem.org.ua/library/deklaratsiya-pro-svobodu-komunikatsij-v-internet/> (дата звернення: 30.07.2022).
10. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression: Report of 16.05.2011. URL: https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf (date of access: 19.10.2022).
11. Arnaudo D. Brazil, the Internet and the Digital Bill of Rights. Instituto Igarapé. URL: <https://igarape.org.br/marcocivil/en/> (date of access: 18.10.2022).
12. European Parliament Recommendation of 26 March 2009 to the Council on Strengthening Security and Fundamental Freedoms on the Internet, Q(Mar.26,2009). URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-20090194+0+DOC+XML+V0//EN> (дата звернення: 30.07.2022).
13. Концепція розвитку цифрових компетентностей: Концепція розвитку цифрових компетентнос. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-cifrovih-kompetentnostej-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-167-030321> (дата звернення: 19.10.2022).
14. Decision n°2009-580 of June 10th 2009. URL: <https://edri.org/edri-gramnumber7-123-strikes-censored-council-constitutional/> (дата звернення: 30.07.2022).
15. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.07.2022).
16. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI: станом на 27 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 08.02.2023).
17. Рішення Європейського суду з прав людини від 01.12.2015 р. у справі Ченгіз проти Туреччини (CENGİZ V. TURKEY). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22%5B%5C%22001-158948%5C%22%5D%7D> (дата звернення: 30.07.2022).
18. Розпорядження КМУ від 15 травня 2013 року № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства»: від 15.05.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-r#Text> (дата звернення: 30.07.2022).
19. Анонімність в інтернеті: примха чи необхідність? Mind.ua. URL: <https://mind.ua/publications/20212387-anonimnist-v-interneti-primha-chi-neobhidnist> (дата звернення: 30.07.2022).
20. Право на анонімність як елемент прайвесі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Т. 1, № 24. С. 154–159. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7216/1Серьогін%20В.А.%20Право%20на%20анонімність%20як%20елемент%20прайвесі.pdf> (дата звернення: 30.07.2022).

21. Johnson D.; Post D. Law and borders: the rise of law in cyberspace. *Stanford Law Review*, v. 48, n. 5, pp. 1367-1402, 1996.
22. Рекомендація N R (99) 5 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи «Про захист недоторканності приватного життя в Інтернеті»: ред. від 23.02.1999 р. № 994_357. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_357#Text (дата звернення: 30.07.2022).
23. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 08.02.2023).
24. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення: 30.07.2022).
25. Рішення Європейського суду з прав людини of 13.05.2014 in *Google Spain v AEPD and Mario Costeja González*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62012CJ0131> (дата звернення: 30.07.2022).
26. Андрощук Г. Суд ЄС: Google виграв спір щодо права на забуття. *Юридична Газета*. 2019. № 40. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/sud-es-google-vigrav-spir-shchodo-prava-na-zabuttya.html> (дата звернення: 30.07.2022).
27. Рішення Європейського суду з прав людини of 24.09.2019 in *Google LLC vs the Conseil d'État (Council of State, France)*. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsfdocid=218105&doclang=EN> (дата звернення: 19.10.2022).
28. Огляд права на забуття - Юридична інформація Довідка. Google Help. URL: <https://support.google.com/legal/answer/10769224?hl=uk> (дата звернення: 19.10.2022).
29. Право на забвение в России: как получить и как обходить - BBC News Русская служба. BBC News Русская служба. URL: https://www.bbc.com/russian/russia/2016/06/160601_smj_right_to_be_forgotten (дата звернення: 19.10.2022).